

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i>	7
INTRODUCERE. CREATIVITATEA – FENOMEN DESCHIS DOMENIULUI EDUCAȚIONAL	13
Capitolul 1. MANIFESTĂRI ALE CREATIVITĂȚII LA VÂRSTELE ȘCOLARE	31
1.1. Potențialul creativ sau creativitatea latentă	31
1.2. Creativitatea manifestă, ca produs	40
1.3. Creația copiilor	46
<i>Bibliografie selectivă</i>	50
Capitolul 2. JOCUL CA RESURSĂ DE CREATIVITATE	53
2.1. Jocul liber, spontan (joaca)	59
2.2. Jocul didactic	60
2.3. Jocul experimental	66
<i>Bibliografie selectivă</i>	69
Capitolul 3. ÎNVĂȚAREA CREATIVĂ	71
3.1. Joc și învățare la vârsta micii școlarități	74
3.2. Învățarea creativă în gimnaziu: posibilități și limite	96
3.2.1. Învățarea creativă în procesul de învățământ	97
3.2.2. Creativitatea în activități extrașcolare	108
3.2.3. Timpul liber și creativitatea	123
3.3. Adolescentul creativ: cunoaștere și educare	127
<i>Bibliografie selectivă</i>	136

Capitolul 4. ANTRENAREA CREATIVITĂȚII	139
4.1. Talentul literar	142
4.2. Expresia plastică: desen, pictură, modelaj	150
4.3. Dansul	168
4.4. Actoria	175
4.5. Performanța sportivă	181
4.6. Inovarea/invenția tehnică	192
4.7. Investigația științifică	200
<i>Bibliografie selectivă</i>	206
Capitolul 5. CERCETAREA METODICO-ȘTIINȚIFICĂ A CREATIVITĂȚII ÎN MEDIUL EDUCAȚIONAL	209
5.1. Creativitatea – temă de interes în cercetarea educației	210
5.2. Metode psihopedagogice și aplicarea lor	211
5.3. Valorificarea cercetării în context școlar și extrașcolar	227
<i>Bibliografie selectivă</i>	230
<i>Anexa 1. Creativitate: definiții și interpretări</i>	233
<i>Anexa 2. Termeni-cheie în studiul creativității copiilor</i>	237
<i>Anexa 3. Teste de creativitate</i>	239
Bibliografie generală	241

CUVÂNT ÎNAINTE

***Creativitatea** este o temă care se impune atunci când se pătrunde în intimitatea fenomenului educativ cu toate componentele lui, mai elaborate sau mai discrete.*

Se observă, de pildă, că jocul copiilor este dominat de închipuire, fantezie, născociri, ceea ce îi determină pe adulți să improvizeze, la rândul lor, variante ludice care să vină în întâmpinarea celor mici, atât de spontani și, adesea, imprevizibili. După cum se va constata parcurgând lucrarea, am păstrat jocului un loc bine meritat, conștientă fiind că acest mod de manifestare propriu copilăriei cunoaște rapide transformări, de neimaginat până de curând. Jocul rămâne, în continuare, un subiect deschis pentru cei ce își propun să-i talmăcească înțelesurile.

Apoi, se constată că învățarea școlară nu mai este apreciată doar pentru virtuțile ei de acces la informația furnizată de către cei îndreptății, ci devine tot mai mult orientată spre calitatea de a fi selectivă, atractivă și de folos pentru cel nevoit să acceadă la resursele ei. Elevii, principalii beneficiari ai învățării, sunt tot mai pretențioși față de activitățile în care sunt implicați, în timp ce profesorii lor îi îndeamnă la seriozitate, disciplină și respect. Relația biunivocă profesor-elev/elevi suportă, astfel, continue echilibrări, acolo unde inspirația, noutatea, curiozitatea sunt de dorit și chiar necesare, de ambele părți. Sintagma „învățare creativă” este cât se

poate de actuală în procesul de învățământ, dar necesită încă abordări specializate, teoretice și, deopotrivă, aplicative.

Copilul, la orice vârstă s-ar afla, are nevoie și de un timp al său, dincolo de obligațiile școlare de la care nu se poate abate din rațiuni reglementate în plan social. De aceea, un întreg (sub)sistem de educație este destinat atragerii lui în activități preferate, unde să parcurgă și alte conținuturi decât cele învățate la școală, să-și contureze aspirații de afirmare personală, să relaționeze și cu alți copii decât cei din clasa în care este integrat. S-au alcătuit, în timp, metodici de lucru adaptate fiecărui tip de activitate și ca atare, am acordat un spațiu distinct evenimentelor instructive din afara școlii. Am pus în evidență importanța acestora în ansamblul preocupărilor care-i tentează pe copii și am arătat cât de inspirată poate fi comunicarea lor cu profesorii care-i îndrumă în cercurile de profil.

Din ce în ce mai limitat, răgazul rămas copilului pentru a se desfășura în voie trebuie respectat de către adulți. Aici, părinții și cei apropiați pot interveni, dar cu discreție și bune intenții, pentru a-l orienta pe cel mic în noianul de gânduri ce-l pot năpădi, mai ales în pragul adolescenței.

Educația, ca sistem, vine tot mai mult în întâmpinarea acelor copii care, prin personalitatea lor formată în cele mai diverse condiții de viață și mediu, doresc să performeze și dovedesc că pot să o facă. Am surprins câteva aspecte de natură psihopedagogică intervenite, inevitabil, în pregătirea lor specială, practică în cadrul unor programe de lucru concepute de către cei aflați în poziția de maeștri ai domeniului.

Privitor la cercetarea metodică-științifică a creativității, nădăjduiesc că tinerii educatori vor fi mereu deschiși noutăților din aria lor de studiu. Se ivesc teme noi, metodele și instrumentele de investigare și prelucrare a datelor devin din ce în ce mai sofisticate, iar criteriile de apreciere a produsului de cercetare sporesc în exigență pentru cei ce recunosc, respectă și prețuiesc statutul de educator.

Cartea de față este, de fapt, o transpunere în formă scrisă a ceea ce copilăria mi-a dezvăluit atunci când am pătruns, atât cât a fost posibil, în universul ei. I-am văzut pe copii la joacă, i-am observat la lucru în clasă, i-am cunoscut îndeaproape în activitățile lor de grup în locațiile ce le sunt destinate (palate și cluburi, de exemplu). I-am întrebat, i-am ascultat, i-am iscodit, cu voia lor, despre lucrurile care mă interesau în mod deosebit. Le-am admirat realizările, mai spectaculoase ori mai modeste, încercând să înțeleg ce, cât și cum rezultă din eforturile lor de a învăța și de „a construi” câte ceva, după propriile lor posibilități și năzuințe.

Alături de elevi, profesorii desemnați să îi îndrume au avut bunăvoința și răbdarea de a-mi clarifica detalii de strictă specialitate și a-mi dezvălui din tainele muncii lor.

Dăruirea pentru ceea ce aceștia întreprind, împreună cu elevii lor, este de-a dreptul încurajatoare și chiar cuceritoare. Cartea le aparține. Ei sunt, de fapt, autorii. Fără a-i cunoaște, această carte nu ar fi prins viață.

Le aduc mulțumirile ce li se cuvin!

În mod obișnuit, un autor trebuie să-și precizeze publicul-țintă și să formuleze argumente care să îndemne la lectura cărții. În cazul de față, cartea se adresează, desigur, educatorilor din sistem. Am considerat însă că acești profesioniști sunt în bună măsură avizați în legătură cu fenomenul creativității, sunt buni cunoscători ai elevilor pe care îi formează și știu cel mai bine ce au de făcut în munca lor. De aceea, mai mult decât acestor magisteri, cartea se adresează adulților care se află în preajma copiilor, având profesii din cu totul alte domenii decât cel al educației. Prin intermediul acestei cărți, am încercat să las întredeschisă ușa care, de obicei, se închide în urma copilului, pentru ca ei, adulții, să poată vedea „cu ochii minții” ce se petrece în clasă, în laborator, în atelier, în sala de repetiții sau de antrenament. Apropiindu-se mai bine de acest univers, cei mari se vor

poziționa mai corect față de așteptările copilului și vor fi mai atenți la creativitatea lor, fără temeri și rețineri că aceasta ar aparține doar unora, iar pentru alții ar fi ceva de neatins.

Creativitatea a avut momentul potrivit de recunoaștere în lumea școlii, cu interpretările ei de natură să-i semnaleze oportunitatea în sistem. Cât, cum, cine, între ce limite, mai devreme sau mai târziu? ș.a.m.d. sunt întrebări care își găsesc răspuns doar în ritmul evenimentelor pe care le întâmpină un elev sau altul în parcursul lui școlar. Creativitatea nu poate fi dimensionată pe măsuri și oportunități, dar poate fi în atenția celor implicați în susținerea ideilor ce-o definesc. La aceste tentative se adaugă și cartea de față cu bunele ei intenții, dar și cu prudențele pe care și le asumă și care nu sunt deloc puține.

Am avut, la rândul meu, profesori, îndrumători științifici, șefi, care au pledat pentru creativitate în profesia pe care o practicam, colegi care au imprimat, prin personalitatea lor, un stil de lucru inspirat și stimulat, persoane apropiate care au atins performanțe de nivel academic. Am întâlnit oameni obișnuiți care m-au uimit prin puterea minții lor de a îndulci amarul vieții cotidiene printr-o vorbă înțeleaptă, un gest grăitor sau o faptă aparent bizară și despre care pot să cred că nu au devenit ceea ce ar fi meritat cu adevărat.

Din aceste motive, și din altele rămase nespuse, am selectat informații de specialitate, am cules experiențe din viața școlii și a celor care o animă și, în același context, am formulat unele idei desprinse din propria activitate de cercetător științific și cadru didactic în formarea inițială a viitorilor educatori. A rezultat acest produs destinat să ajungă oriunde își va găsi rostul.

Mă înduioșează gândul că mai tânărul membru al familiei, Vlad, promite un viitor artistic în domeniul creației plastice. Fratele său, Darie, își caută încă drumul. Bunicul lor, Gheorghe, ar fi foarte mândru de ei.

Dedic această carte copiilor care s-au jucat, au învățat și au visat în cartierul bucureștean Puișor, pe strada Coriolan nr. 28-48 (dispărută azi, ca de altfel întregul areal al copilăriei și studenției mele), copiilor pe care i-am văzut crescând, încurajați de părinți receptivi și deschiși la talentul, pasiunile și năzuințele lor, precum și tuturor celor din preajmă sau de departe (distanțele nu mai contează), care mi-au alimentat umorul și m-au ajutat, prin spiritul lor, să îl invoc chiar și atunci când era pe cale să se stingă.

Mă simt onorată pentru faptul că această carte se află de-acum în patrimoniul respectabil al Editurii Universitare.

Dr. Eugenia Enăchescu